

Detta är en utskriftsvänlig version av en artikel från www.skanskan.se

Uppåkra fyllt av starka kvinnor och design

2008-12-09 13:32 FÖREDRAG

Ett designcenter i det gamla järnålderssamhället Uppåkra fem kilometer söder om Lund. Jodå, Jerry Rosengren, antikvarie vid Lunds Universitets Historiska Museum, och producent för utställningen Barbaricum, menar att det är så det kan ha varit.

1000 år före Musse Pigg designades det här bronsspännet i järnåldersstaden Uppåkra utanför Lund.

Sin tes exemplifierar han med ett fynd där en glasskål från 500-talet hittades tillsammans med en guldbägare. Glasskålen kommer från Svarta havet medan guldbägaren är tillverkad i Sydskandinavien.
– Eventuellt i Uppåkra. Den har den typiska ornamenteringen med ormar, människor och hästar och är den första i sitt slag.

Föredraget

Jerry Rosengren
Vad: Romersk vetenskap och skånsk magi
Var: Hässleholm Kulturhus
När: 8 december

Jerry Rosengren, som i måndags höll den sista föreläsningen i Pompeji-serien, blev i det närmaste världsberömd för två somrar sedan. Ett bronssmycke från 900-talet som hittats vid utgrävningarna i Uppåkra visade stora likheter med en viss Musse Pigg. En Musse Pigg med ett elakt grin. Världen häpnade och Disney fick påpeka att de inte kopierat.

Att den fick den Disneyliknande formen tror Jerry Rosengren beror på att "designerna" i Uppåkra inte riktigt hade koll på hur ett lejon såg ut. Det gick bättre med ormar och hästar som fanns i omgivningen. Annars var de bra på att importera kunskap från romarna. I Uppåkra, som är den största järnåldersbo-platsen i Sverige, och som mot slutet av sin 1000-åriga historia - då staden på flera tusen invånare sannolikt flyttades till platsen där dagens Lund ligger - har över 23 000 fynd gjorts. Så många att arkeologerna inte hunnit titta närmare på alla.

Det mesta som producerades där har tagit starka intryck från romarna. Det gäller allt från smycken, runor och kirurgi till tekniska lösningar, militär taktik och den kyrka som stod mitt i Uppåkra. Mycket kom till Uppåkra via hemvändare som tagit sold i de romerska legionerna. Som professor Lars Larsson sade vid sin föreläsning i oktober vandrade det omkring män i Skåne på järnåldern som talade flytande latin.

Kvinnorna då? Enligt Jerry Rosengren och hans kolleger hade de en betydande makt i Uppåkra. Något som förändrades till det sämre när kristendomen gjorde sitt intåg. Kvinnorna ansågs sitta inne med helig makt, en hemlig kunskap - magi.

– För detta blev de respekterade, men också fruktade. Drottningen i Uppåkra kunde slunga besvärjelser över trakten. Och det fanns en slags krigsmagi som är mycket spännande.

– På den tiden var Freja, Odins fru, den stora gudinnan. Freja betyder härskarinna, men hon kallades även för Frigg – den älskade.

När kristendomen kom gjorde de en nidbild av Freja och framställde henne

som lustfylld och trånande efter män. Man kallade henne sugga fast hon egentligen var en stor och stark krigsgudinna. Under medeltiden förvandlades hon till häxa. Det handlade mycket om kontroll och makt. Jerry Rosengren misstänker, som han säger, att kungen och drottningen i Uppåkra hade ett tämligen jämlikt förhållande.

- Det är väl först i vår tid som ordningen någorlunda blivit återställd.

Mikael Ankarvik